

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ, ՆՈՐԱԼՈՒՐՔ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃԱԼՒՔ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅԻՅ

Ե Ի Ր Ո Պ Ա Ե Ի Ա Ի Ս Տ Ր Ի Ա.

Գաղղիացւոց օրագիրներէն մէկը աշխարհիս այժմու քաղաքական վիճակին նայելով՝ կնամանցընէ Եւրոպան մեծ հիւանդանոցի մը, յորում հիւանդներէն ոմանք երկարատեւ ու հնցած ցաւերով կտանջուին, եւ ոմանք սաստիկ ջերմի պէս՝ սուր ցաւերով։ Առաջնոց կարգին մէջ ամենուն աչքին կզարնէ իսկոյն Աւստրիան, որոյ մէջ գտնուած գրեթէ ամենայն գլխաւոր ազգերն եւս ոտք ելած են իրեն գէմ, այսինքն Իտալացիք, Մաճառները,

Սլաւեանք, Խռուաթք, Պոհմիացիք եւ ուրիշները, եւ տէրութիւնը կարողութիւն չունի՝ ոչ նոցա ուղածները կատարելու եւ ոչ բռնութեամբ զնոսանուածելու։ Նեղը մտած՝ սկսեր է այժմ այն զանազան ազգերը իրարու դէմ գրգռել, իգործ դնելով Մաքիավէլլիին առաջարկած անուղիղ սկզբունքը թէ «Բաժանեա զի տիրեսցես»։ Մինչեւ Տաճիկներուն անգամ օգնելու միտք ունի Գարաւազոց դէմ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ. — ԳԱՐԱՏԱՂՅԻՔ.

Օսմանեան տէրութեան համար մեծ գործ բացուած է այժմ՝ եւրոպական Տաճկաստանին մէջ՝ Սլաւեան ժողովրդոց հետ զհետէ ոտք ելնելուն պատճառաւ. եւ թէպէտ աւստրիական օրագիրները կշանան այնպէս հասկըցնել Եւրոպացւոց որ իբր թէ յաղթուողները միշտ Գարաւազիք ու Հերսէկի բնա-

կիշներն են, բայց իրօք յայտնի է որ Օսմանցւոց սպարապետ Էօմէր փաշան քանի մը անգամ մեծամեծ կոտորածներով ետ բըշուեր է նոցա առջեւը։ Այժմ վտանգը եւս առաւել պիտի սաստկանայ՝ եթէ Սըրֆերն եւս յայտնապէս միաբանին Գարաւազու բընակչաց հետ։

ԻՏԱԼԻԱ, ՀՈՌՄ ԵՒ ԿԱՐԻՊԱԼՏԻ.

Իտալիան մեծ անհանգստութեան մէջ է, եւ քանի որ պապը աշխարհական իշխանութենէն հրաժարելու միտք չունի, քանի որ Գաղղիացիք Հռոմէն չեն ելներ, քանի որ Վենետիոյ գաւառը Աւստրիոյ ձեռքէն չազատիր, քանի որ Կարիպալտին Իտալիոյ ազատութեանը եւ միութեանը կաշխատի, ամէն մարդ իրաւունք ունի սպասելու որ այն երկրին մէջ կարգէ գուրս պատահմունքներ եւ սաստիկ արիւնհեղութիւններ անգամ հանդիպին։ — Մայիսի մէջ լինելու եպիսկոպոսաց ժողովը, որոյ վախճանն է՝ ըստ երեւութին՝ ձափոնի երկիրը սպանուած կրօնաւորները սրբոց մարտիրոսաց կարգը անցընել, անտարակոյս պիտի յայտնէ թէ իւր կամքն

ու կարծիքն է անխախտ եւ անթերի պահպանել պապին աշխարհական իշխանութիւնը. բայց ամենեւին հաւանական չէ որ իւր այս նպատակին հասնի. վասն զի ոչ միայն հասարակ ժողովուրդը, այլ եւ խիստ շատ եկեղեցականներ բողոք բարձեր են ու կբառնան անդադար ընդդէմ աշխարհական իշխանութեան։ Եւ ով որ Իտալացւոց՝ մանաւանդ Հռովմայեցւոց՝ այժմու խեղճ վիճակին տեղեկութիւն ունի, կարելի չէ որ ցաւակից չլինի նոցա։ Օրինակի համար, Գաղղիոյ «Կարծիք հասարակաց» (Opinion Public) անունով լրագիրը այս տեղեկութիւններս կուտայ Հռովմայ բնակիչներուն վրայ։ Հռոմ քաղաքին մէջի եկեղեցականաց համրանքն է 48

Հազար, որոց մեծ մասին գործն է անգործութիւն, մուրացկան աղքատներունը 10 Հազար, ծառաներունը 50 Հազար, օտարազգի զինուորներունը 4000, հրեաներունը 20 Հազար, Հասարակ եւ աղքատ բնակիչներունը 50 Հազար. սոքան են ահա բնակիչք այն գերապայծառ մայրաքաղաքին, որ աստեղով բուր աշխարհս նուաճեր էր:

Լսելու արժանի բան է Կարիպալտին առ խաջ գրած յորդորանքը որ գրեթէ ամէն լրագրաց մէջ հրատարակուեցաւ. «Զօրացաւ թուրք, եղբարք: Երկայնամիտ լերուք: Մեր Հայրենիքը պարծանօք կյիշէ այն քաջու թիւնքն որ ըրիք ընդդէմ Աւստրիացւոց 1848 եւ 1849 տարիներուն, եւ վստահու թեամբ կսպասէ ձեզնէ նորանոր եւ մեծա մեծ քաջութեանց: Ես այն ժամանակ հեռուանց կգմայլէի ձեր վրայ. իսկ այժմ յոյս ունիմ որ ձեր հետ իմիասին պատերազմիմ զերջին պատերազմները ընդդէմ օտարին:

«Այս միջոցիս ձեր կորովի անդամները կըրթեցէք եւ զէնքեր պատրաստեցէք: Ձեզնէ ամէն մէկը թող պատրաստ գտնուի բերել մատուցանել Հայրենեաց զթշնամին կամ մեռեալ կամ վիրաւոր եւ կամ կալանաւոր: Աւստրիոյ դատակնիքը մեր ձեռքովը պիտի տրուի՝ սպառնալու խորտակմամբ: Որդիք Ալպեայց, որդիք զօրութեան, ըրէք ինչ որ կարող էք՝ որպէս զի ժամ մը առաջ կատարէք յաղթանակի հանգէսը»:

— Ուրիշ կարճ նամակ մի եւս գրած է Կարիպալտին Քափրէրայէն այս խօսքերով.

«Իտալիոյ կտրիճներուն.

«Մէկ Հազար էինք 1860-ին. դուք միլիոն եղիք 1862-ին, եւ այնուհետեւ հոգ մի ընէք. իսկ թէ ինչ կենէ աստի՝ յետոյ կխօսիմք: «Զերդ Յովսէփ Կարիպալտի»:

Յայտնի բան է որ իտալական դիւցազին այսպիսի խօսքերը մեծ ոյժ ունին եւ պիտի ունենան իւր Հայրենակցացը վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ.

Նաւիլիոյ բերդին մէջ ամրացած Յոյնք վերջապէս հարկադրեցան բերդը տալու, եւ իրենք օտարազգի նաւով մը հեռացան Յունաստանէն: Սակայն տէրութիւնը մեծ պատրաստութիւններ կտեսնէ կանոնաւոր կերպով երեւելի փոփոխութիւններ ընելու կառավա-

րութեան կերպին մէջ, ոչ միայն ազդային պահանջներ սահմանելով, այլ եւ ոստիկանները փոխելով, օրէնքները սրբագրելով եւ այլն, եւ ամէն բան ազդին այժմու կարօտութեանցն ու իրաւացի պահանջանցը յարմարեցնելով:

ԾՈՂԱՅԻՆ ՄԵՆԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ.

Ամերիկայի եղբայրասպան պատերազմը կատաղաբար առաջ տանողներուն մէկ նոր հնարքն ալ երկաթապատ շոգենաւերն են, յորոց երկուքը մենամարտեցան սոսկավիթ խար վիշապներու պէս, եւ բոլոր եւրոպայի տէրութիւնները սարսափի ու մտածութեան մէջ ձգեցին, մանաւանդ Անգլիացիները՝ որ իրենց ծովային զօրութեանը վրայ մինչեւ ցայժմ իրաւամբ կհպարտանային: Ինչպէս որ հրազենքին հնարուելէն ետքը հին ատենի նետերն ու բալանները մէկդի ձգուեցան, այսպէս նաեւ այժմու երկաթապատ շոգենաւերուն շինուելով՝ հասարակ պատերազ-

մական նաւերն ու շոգենաւերը մէկ մէկ փայտաշէն պարիսպներու պէս բաներ դարձան. այն բաւական չէ, սոցա հնարուելովը անօգուտ եղան նաեւ որ եւ իցէ ծովեզերեայ բերդն ու ամրոցները: Ուստի եւրոպայի տէրութիւնները իսկոյն ձեռք զարկին երկաթապատ շոգենաւեր շինել տալու, եւ շատ տեղ բերդերու շինութիւնը դադրեցուցին:

Մովական պատերազմաց պատմութեան մէջ անմուռնալի պիտի մնան Մերրիմաք ու Մոնիթոր անոռնները՝ որ այս ահեղ մենամարտութիւնն ըրին Ուլկիանոսին ալեացը վրայ, եւ ամբողջ թագաւորութիւններ սարսափեցուցին: